

Myllytörmän kivi-kautinen asuinpaikka Pomarkun
pitäjän Honkakosken kylässä.

Kertomukseen kuuluu 2 karttaa, 5 valoku-
vaa (lev. 8543-47) ja H.M.l. 9489:1-3,
9560:1-150 ja 9561:1-2.

Toukokuun 21 päivänä 1932 maanviljelijä Juho Vähätalo Po-
markun Honkakoskelta kirjoitti Muinaismuistoyhdistykselle, että
hän edellisenä päivänä oli tien vierelle talvella ajetuista so-
rakuormista löytänyt saviastianpalasia sekä "piikiven" ja luun
sirpaleita. Löytöesineet pyydettiin ja saatiin sitten museoon ja
huomattiin kivi-kautiseksi, saviastianpalat nimenomaan varhaiskampa-
keramisiksi (9489:1-3). Sorakuormat olivat peräisin main. Honka-
kosken kylästä, korkean n.s. Myllytörmän päällä olevasta hiekka-
kuopasta Vähätalon ja Anttilan väliseltä metsärajalta. Kesämatkal-
lani 1932 tarkastin löytöpaikan.

Pomarkun pitäjältä on, kuten tunnettua, jo ennestään tal-
lessa runsaasti kivi-kauden löytöjä, vieläpä asuinpaikkoihinkin
viittavia (Ailio, Wohnplatzfunde II, s. 152 seur., 262 seur.),
mutta ei vielä tätä ennen keramiikkaa.

Honkakosken kylä on sen kohdalla Honkakosken joeksi nimitet-
tyn Karvianjoen varrella. Joki, joka on bifurkatioistaan tunne-
tun, Ahlaisissa ja Merikarvialla Pohjanlahteen laskevan Karvian
vesistösystemin tätä nykyä vähäisimpiä haaroja, kuuluu ennen
Kynäsjärven laskua olleen paljon vesirikkaampi ja tulvineen
keväisin valtavasti. Myllytörmä on mainitun joen, joka törmän
kohdalla on koskista, pohjoisrannalla, Vähätalosta n. 400 m li-
kimain itäänpäin ja rakenteilla olevasta Porin Haapamäen radas-

ta n. 175 m myös itään. Nimensä se on saanut koskessa sen kohdilla ~~elevasta~~^{olleet} myllystä. Jokitörmä on löytöpaikan kohdilla hyvin jyrkkä ja n. 7-8 m korkea. Maanlaatu on kivistä, savi-pitoista moreenia. Törmä, jota joki on ilmeisesti kivikautisen asutuksen jälkeen jyrkentänyt, on vajaa kilometriä pitkän ja verraten kapean, eteläkaakkois-pohjoisluoteis-suuntaisen harjanteen rinteitä, jonka metsänpuoleiset koillisrinteet ovat myös melkoisen jyrkkiä ja jonka korkeimmilla kohdin, asuinpaikan pohjois- ja koillispuolilla, kallio on näkyvissä. Mäen kaakkoispää, joka on huomattavasti matalampaa, on ruispeltona ja nimeltään Kamppikosken pelto. Siitä kerrottiin löydetyn useampia kiviaseita, jotka oli myöty jollekin kerääjälle, ehkä Winterille (lähistöltä löydettyistä kiviesineistä ks. verif. 9489). Mäen loiva lounaisrinne, joka on hienoa hiekkamaata, on myös viljelty ja nimeltään Saukko-ahon pelto.

Myllytörmän jokeen viettävässä jyrkännteessä on iso sora-kuoppa (kartta I), jonka reunoilla ei havaittu kulttuurikerrosta kuin sen aivan ylimmässä kielekkeessä (kohdat e ja f). Joen tulvat ovat varmastikin ajan mittaan vieneet tästä huomattavat määrät maata mukanaan. Kuopan yläpuolella oli Vähätalon ja Anttilan metsärajalta se pieni hiekkakuoppa, josta löydöt ovat peräisin. Sen ja myös sen länsipuolella olevan aivan piskuisen kuopan reunassa saatt^oo) heti ensisilmäyksellä huomata väkevänväristä, punaisenruskeaa kulttuurimaata. Kangas vietti tällä kohden, jos jätämme osaksi vasta kivikautisen asutuksen jälkeen kait muodostuneen jyrkän jokitörmän huomioonottamatta, vankanlaisesti (n. 8-12 m 100 m:n matkalla) lounasta kohden.

Tämän metsän rajalla olevan hiekkakuopan sivuilta tutkittiin kangasta yhteensä n. 28 neliömetr. (koekuoppia lukuunottamatta). Kaihaus edistyi sangen hitaasti kovan ja kivisen maanlaadun vuoksi, johon kihvelit eivät ensinkään olleet pystyäkseen ja joka sen vuoksi oli tarkastettava jokseenkin kauttaaltaan lastoilla. Kaihausalueen korkeus oli 64,72 — 63,71 m yli tarkkavaakituksen N. N:n.

Kulttuurimaan normaali kerrosjärjestys oli seuraava: humuskerros n. 10 cm, sitten väkevän punaisenruskeaa vahvasti luumuruja hiilipitoista kulttuurikerrosta n. 25 - 30 cm. Aivan vaalea, savimainen pohjamaa alkoi 35 - 40 cm syvässä.

Isompia kulttuurimaakuoppia oli parisen (kartta II). Toinen, n. 2 m pitkä ja $\frac{1}{2}$ m leveä, oli ruuduissa P - R:4. Se sisälsi punertavaa palomaata ja luumuruja n. 65 cm syvälle; sen pohjalla oli yhdessä syrjässä hiilikekäleitä. Toinen, hieman pitempi mutta jokseenkin yhtä kapea, jyrkkälaitainen *ojanne*, oli ruuduissa F - G:3-6. Siinä oli ruskeata kulttuurimaata 70 - 80 cm syvään ja yhdessä kohden myös hiililäiskä.

Viimemainittu *ojanne* on mahdollisesti ^{alkuun} ollut leveämpi-kin ja myöhemmin osaksi tuhottu. Sen länsi- ja lounaispuolella, ruuduissa F:4-6 ja osittain myös G:6, alkoi nimittäin stratigrafinen häiriöalue, joka nähtävästi johtui siitä, että maata oli tässä joskus ^{a)} keiveltä ja käännelty suhteellisen syvästi. Vaalea, savensekainen maa, jonka yläosasta kuitenkin löytyi yhtä ja toista pientä, alkoi heti turpeen alta. Mutta syvemmillä oli tämän melkein puhtaan moreenin alla kulttuurimaata läiskinä, paikoin, esim. ruuduissa F:5 ja F:6, kahtenakin ohuena, raa'an maan toisistaan erottamana kerrostumana, joista toinen, vahvempi, oli 40 - 50 cm, toinen ohut aina 70 - 75 cm syvässä. Tätä häiriöaluetta jatkui länteenpäin aina linjalle D, jossa, kuten koepistot osoittivat, oli vahvalti kulttuurikerroksetonta multa-maata. Mutta ruudussa C:5 oli kulttuurikerros jo täysin normaali, samoin ruudussa H:6. Kun ruudussa H:9 ja ison hiekkakuopan reunassa, kohdassa e (kartta I), kulttuurikerros oli säilynyt ehyenä, ei mainittuja häiriöitä voi panna myöskään jokitörmän vyörymisen tiliin.

Kaivausalueen ainoa liesi tavattiin ruuduista Q:5-6. Kiveys ehti osaksi tuhoutua pintaturvetta poistettaessa, ennenkuin se huomattiin miksikään. Liesi oli kahden matalan, turpeen alta paljastuneen kalliokielekkeen välissä, 10 - 25 cm syvässä. Kiviä

siinä oli 2 - 3 kerrosta ja hiukan hiiltäkin (kartta II). Lieden lounaispuolisesta kallionraosta löytyi useampia saviastianpaloja. Yleensäkin tuli löytöjä lieden ympäriltä runsaanlaisesti, lukuunottamatta ruutua P:6, josta kalliopohja paljastui kohta pintaturpeen alta. Lieden kaakkoispuolella, ruudussa R:6, oli kallion sivulla iso kivi, jonka alla oli kulttuurimaata.

Löytöjen tulo oli runsaanlaista, käsittäen etupäässä keramiikkaa, kvartssia, joukossa paljon kvartsiesineitä, sädekiviliuske-esineiden kappaleita ja ⁱ⁾iskoksia sekä luumuruja (tarkemmin luettelossa 9560:1-133, 134-38). Luiden joukossa on joku kalannikama. Löytösyvyys oli yleensä vähäinen, 10 - 35 cm, kulttuurimaakuoppien ja selostetun häiriöalueen syvimpiä löydöksiä lukuunottamatta. Saviastianpalat ovat pääasiassa vanhempaa varhaiskampakeramiikkaa (I:1); savenlaatu on enimmäkseen kovaa ja karkeaa, vain harvoissa paloissa huokoista. Hieman nuorempaakin varhaiskampakeramiikkaa (I:2) on, etupäässä kaivausalueen alemmasta länsipäästä. Koristekuos^{si}issa on mielestäni yhtymäkohtia Karjaan Golibackan keramiikan kanssa.

Löytöalueen alarajan selvittämiseksi kaivettiin koekuoppia metsärajaa myöten kaivausalueesta länteen päin. Koekuopista a ja b, joissa oli vielä selvää kulttuurikerrosta, tuli melkoisesti löytöjä (9560:139-144), molemmista m.m. runsaasti palaneita luumuruja ja edellisestä saviastianpalakin. Edellisen korkeus oli 62,98, jälkimmäisen 62,35 m yli N.N:n. Koekuopassa c, korkeus 61,89 m, havaittiin hieman luumurua, mutta koekuopassa d, 61,75 m yli N.N:n, oli jo täysin löydötön, raaka maa, samoin seuraavissa kuopissa siitä alaspäin. Saukko-ahon pellon koillis- ja pohjoislaidassa olevissa pienissä hiekkakuopissa ei myöskään havaittu enää mitään kulttuurimerkkejä. Kaivausalueen eteläpuolelta saadut mitat ovat epävarmempia, ne kun ovat lähellä kivikautisen asutuksen jälkeen joen syövytyksen alaisena olleen jokitörmän laitaa. Täältäkin saatiin kuitenkin likipitään yhteelliset tulokset kuin metsärajalta. Koekuopassa g, korkeus 62,61 m, oli vielä luumurua, mutta ison hiekkakuopan reunassa ei sen kohdalla (korkeus 62,37 m) saattanut enää huomata mitään kulttuurijätteitä. - Koh-

dassa e ison hiekkakuopan reunalla, korkeus 62,71 m, oli vielä täysi kulttuurikerros saviastianpala- y.m. löytöineen (9560:145-149), mutta kohdassa f, korkeus 62,59 m, ei ollut enää kulttuurimaata, ainoastaan kvartsi-iskoksia (9560:150). Muualta ison hiekkakuopan reunalta ei keksitty mitään huomioonotettavaa. Tällä taholla saadaan siis saviastianpalojen ja kulttuurikerroksen alimmaksi mitaksi 62,71, luumurujen 62,61 ja iskosten 62,59; metsänrajalla saviastianpalojen 62,98, kulttuurikerroksen ja iskosten 62,35 ja luumurujen 61,89 m. Pyöreän luvuin voidaan siis pitää asuinpaikan alarajana 62 m:ä, sen aikuisen merenrannan ehkä 61,5 m:ä. Kiikkoisten Uudenjaaran varhaiskampakeramisen asuinpaikan korkeusluvun ja Ramsayn litorinakäyrien (v:lta 1926) mukaan tehtyjen ennakkolaskelmien mukaan ja edellyttäen, että kyseessä oli muinainen merenranta-asuinpaikka, odotin asuinpaikalle juuri n. 62 m:n alarajaa. Tämä mielestäni riittää melkein todistamaan, että Myllytörmän löytöpaikka on kivikautisen asutuksensa aikana ollut meren rannassa.

Vaakitukseni alkupisteinä oli Porin Haapamäen rakennustöissä mitattu kiintopiste, joka sijaitsi radan luoteispuolella asuinpaikan kohdalla, Honkakoskenjoen etelärannalla ja jonka korkeus oli 55,56 m yli tarkkavaakituksen N.N:n (mitta tarkistettu rautatiehallituksessa 30.9.1932). ^(a)Västaisten tutkimusten varalle hakattiin kaivausalueen eteläpuolelle erääseen maakiveen rengas kiintopisteeksi (ks. karttoja). Sen korkeus yli N.N:n on 64,46 m.

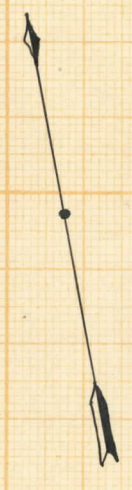

Maanviljelijä Juho Vähätalolla oli hallussaan vähäinen määrä kaivausalueen kohdalla olevasta hiekkakuopasta soranotossa viime kesäkuussa tavattuja löydöksiä. Näistä sain museoon lahjaksi uusinnanalaisen kourutaltan ja 4 saviastianpalaa (9561:1-2). Loput, saviastianpaloja, iskoksia, luumuruja ja muutaman epämuotoisen käsihiemen, Vähätalo pyysi saada pitää lahjoittaakseen ne Satakunnan museoon Poriin.

Tutkimukset Pomarkussa suoritin syyskuun 15-18 p. 1932.

Aarne Ayräpää.

PORIN HAAPAMÄEN RATAVALLI-RAKENNUSTA

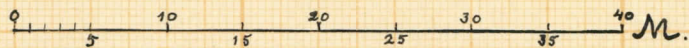
P... ..
... ..
... ..

5 10 15 20

Kartta I.

MYLLYTÖRMÄN
 KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA
 POMARKUN PITÄJÄN HONKAKOSKEN KILÄN
 VÄHÄTALON JA ANTTILANTALOJEN
 MAILLA

1: 500

- KAIVAUSALUE
  - KOEKUOPPA JOSTA LÖYTÖJÄ
  - KOEKUOPPA ILMAN "
  - LÖYTKOIKETIA
- 53.82-64.96 KORKEUSMITTOJA YLI N.N.N.

Aarne Syrjämaa 1932.

Kahta II.
MYLLYTÖRMÄN

KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA

POMARKUN PITÄJÄN HONKAKOSKEN KILÄN

VÄHÄTALON JA ANTTILAN TALOJEN

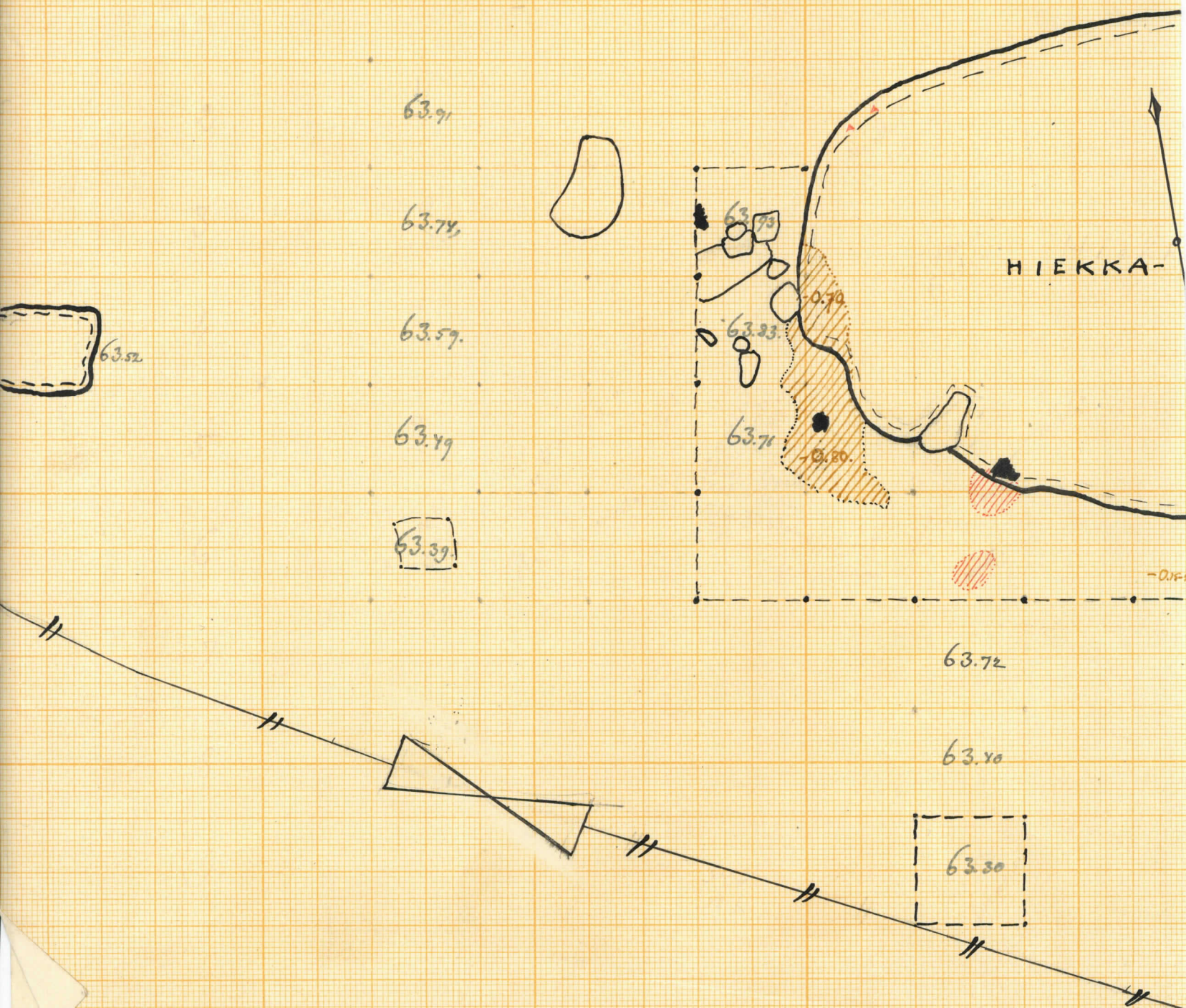
MAILLA

2cm = 1m (= 1/50)

Aamenkylästä syysk. 1932.

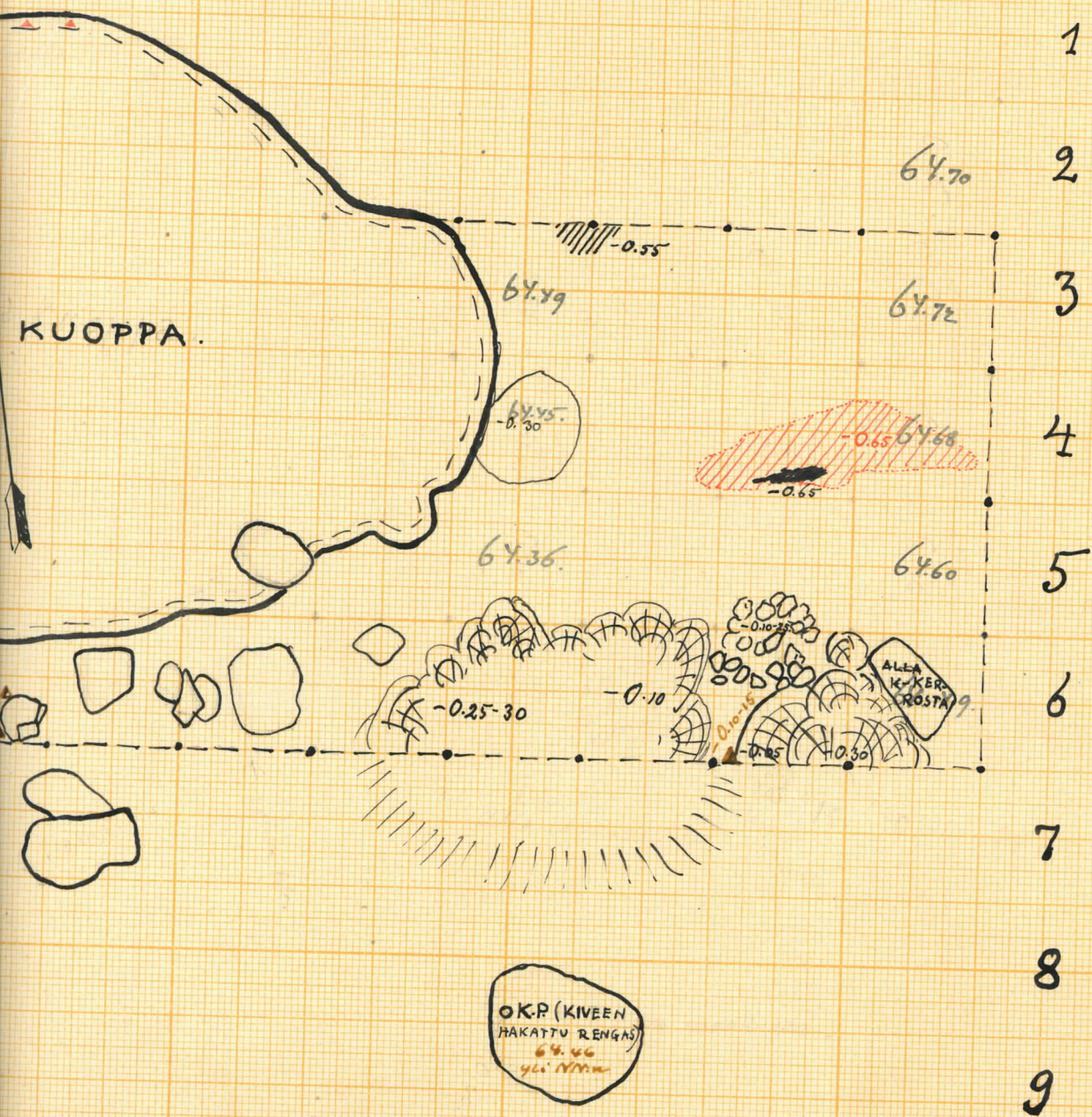
- ▲ SAVIASTIAN PALALÖYTÖJÄ (ERIK-MERKITTYJÄ)
- KULTTUURIKERROS- JA PALOMAAKUOPPIA
- ▨ LIKAMAATA. HIILTÄ
- 0.05 -0.65 SYVYYSMITTOJA MAANPINNASTA LUKIEN.
- 64.72 - 63.52 KORKEUSMITTOJA (YLI N.N.:n).

A:1 A B C D E F G H I

K L M N O P Q R S

Lev. 8543.

Kuva 1. Myllyförmän kivikautinen
asuinpaikka (x) lounaasta päin Hon-
kakosken joen törmältä.
valok. 18. 9. 1932.

Lev. 8544.

Kuva 2. Sama ylemmä, hiukan
lännempää (vähän WSW-suunnasta).
valok. 15. 9. 1932.

Kuva 3. Myllytörmän
Kivikautinen asuin-
paikka Porin-Haapa-

lev. 8545

mäen ratakavallilta, lännestä (hieman WNW). Etualalla
Honkakosken joen uoma. Vaakitusantko (v) näkyy
asuinpaikalta. Valok. 15. 9. 1932.

lev. 8546

Kuva 4. Sama,
jokseenkin eteläis-
tä" (hieman SSE),

joen takaa. Vasemmalla ratakavallia. Valok. 15. 9. 1932.

Kuva 5. Mylly-
törmän kaivaus-
alue (etualalla) edis-

lev. 8547.

Tä päin. Taustalla Porin-Haapamäen ratakavallia (---)
ja Honkakosken kylän taloja. Valok. 16. 9. 1932.

Valok. Arne Ayräpää 1932.